

BODA LÁSZLÓ: TERMÉSZETJOG, ERKÖLCS, HUMÁNUM

A *jogbölcselet etikai látóhatára* alcímet viselő kötet szerzője sajátos módon a jogbölcselet értékrendjével közelíti meg a jogi normák rendszerét. A jog általános jelentését elemezve megállapítja, hogy már a görögök, de a középkor gondolkodói is a jog végső megalapozását Isten akaratában ismerték fel, amely a lelkiismeret és a természetjog közvetítésével hatékony. A jogalkotás és a jogalkalmazás alapfeltételeit pedig az ésszerűségben és a kölcsönösségben határozza meg szerző.

Az erkölcsöt, a jogot és a természetjogot az *igazságosság* kapcsolja össze. Aquinói Tamást idézi: „Mindenkinek add meg, amivel tartozol, és ne vedd el, ami nem a tied!” Az igazságosság kapcsolatban áll a *méltányosság*gal. Ezek összefüggése a természetjog arisztotelészi-ulpianuszi-tomista alapelveihez vezet: Add meg mindenkinek, ami neki jár. Mivel az erkölcs megelőzte a jogot, ezért még egy alapvetőbb princípiumot kell elfogadni: Tedd a jót, kerülj a rosszat.

A jogot megalapozó *erkölcsi jó* (vagy rossz) a használat sajátos módja által kapja meg értelmét, aszerint, hogy a személy vagy közösség javára vagy kárára válik. Jól kell akarni a jót. A javak használatának vezérlő motívuma: A világ javaival jól, helyesen élni, a saját képességeket okosan és célravezetően használni, az emberi igények, vágyak kielégítésének igyekezetében megtalálni az igazi életformát. Igaz emberként élni — nem könnyű feladat

A jog alapját képező *természetjog* első megfogalmazója Protagorász: Minden dolog mértéke az ember. Szent Agoston szerint nem az ember, hanem az Isten minden dolog mértéke (a jogé is és az erkölcsé is). A Tízparancsolat is — a kinyilatkoztatás alapján — természetes erkölcsi törvénynek tekinthető.

Boda professzor a természetjog erkölcsi alapjait azzal közelíti meg, hogy egyrészt az erkölcs megalapozza a jogot, másrészt a jog védi a közkerkölcsöt, a közjót. Az erkölcs legegységesebb alapértékelése az *igaz* és a *hamis*. Az erkölcs „az egyén lelkiismereti felelősségét és értékekben való kibontakozását célozza meg”. Az erkölcsi felelősség alól pedig a pogány sem vonhatja ki magát, mert az erkölcsi törvény által megszabott cselekvésmód „a szívébe van írva.”

A *jog* és az *erkölcs* viszonyát értékelve megállapítja, hogy „egyedül az erkölcs az, amely magának az emberi személynek a jóságát tűzi ki nevelés céljául, s az embert mint embert képezi”. Az erkölcs a jó fogalmához kapcsolódik, de ez a jó magának a személynek a java. Az élet minden viszonylatában az emberhez méltó ember megvalósítása erkölcsi célkitűzés. Ez az, ami elválaszthatatlan a *humánumból*. Amit elvász másoktól, azt te is add meg másoknak.

Ahol a Tízparancsolat nem érvényesül, ott a jog tízezer parancsolatának kell átvennie a szót. Ebben a vonatkozásban emberisége a tét — vallja V. E. Franklral a moráleteológus szerző. (Szent István Társulat, Budapest, 2001)

KISIDA ERZSÉBET

„ERDÉLY HŰSÉGÉBEN”

Pomogáts Béla legújabb kötetének címe ez. Vele párhuzamosan jelent meg a szerző *Apa és fiú* című szövegválogatása Áprily Lajos és Jékely Zoltán erdélyi verseiből. Czine Mihály halála után Pomogáts Béla képviseli leghatásosabban a kisebbségi magyar irodalmak ügyét, egyfajta küldetést teljesítve, hiszen teljesen igazva van, amikor arra figyelmeztet, hogy sok kiváló író életművét kezdjük elfelejteni. Az Erdélyből induló Tamási Áronra, Áprilyra és Jékelyre hivatkozik a többi között, de említhetne más kitérő kisebbségi magyar írókat, költőket is, akiknek itt is vitathatatlanul az úgynevezett irodalmi kánonban volna a helyük, de a tankönyveknek még a margóján is hiába keressük őket. Marad hát a küzdelem: a hűséges irodalomtörténész harca, hátha egyszer valamikor mégis visszaperelheti őket, a jobbkat beleállítva a magyar irodalom folytonosságába, oda, ahol például Babits Mihály is látta őket.

Meglehetősen furcsa és megmagyarázhatatlan e diszkrét hallgatás, amely a korábbi tiltásoknál is többet árt kitérő írók utóéletének. Pomogáts Béla már akkor ott állt a vártán, amikor a várvédőket igyekeztek megfélemlíteni, lehetlenné tenni. Neki köszönhetjük például az erdélyi magyar irodalom pontos, nálunk is hitelesnek tekintett korszakolását, a Trianon után ocsúdó kisebbségi irodalmak folyóiratainak áttekintését, s rendkívül jelentősek voltak, s ma is azok, az Erdélyben, Vajdaságban, Szlovákiában, Kárpát-Ukrájnában és a nyugati világban kiadott magyar